

kevan sen: ehkä hieman suuttuneena, muttei ainakaan välinpitämättömänä. Itse-reflektio on tärkeää tässä ajassa, jossa ennen niin kriittiset järjestöt käyvät entistä varovaisemmiksi. Viime vuosituhannen puolella tutuksi käynyt itse-kriittinen debatti (esim. Laitinen 1990, Isomäki 1999) uhkaa kadota lahjoittajien menettämisen pelossa.

Kansainvälisesti tällaista kriittistä keskustelua on käyty toki paljonkin, ja Johansson selvästi pitää yhtenä tehtävänä suomalaisten tutustuttamista siihen. Johansson käyttää paljon lähdekirjallisuutta ja muistaa aina mainita esiteltyjen ajatusten alkuperäisen lähteen. Vankka lähdekirjallisuus estää samalla kirjaa luisumasta pamflettityyliin, mikä lisää viestin painoarvoa.

Kirjan ajankohtaisuutta lisää auttamisen kentän myllerrys. Valtion rahoitusta järjestöille on vähennetty ja ne halutaan entistä tiukemmin yhteistyöhön yritysten kanssa ja palvelemaan annettuja kehityspolitiikan tavoitteita. Tilanne pakottaa järjestöt kysymään itseltään, mitä ne lopulta ovat. Samoin kuin esimerkiksi sote-kentällä, kehitysmaajärjestöt pohtivat identiteettiään yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja valtion ulkoistetun ”palveluntuottajan” välimaastossa.

Auttaminen muuttuu joka tapauksessa tulevaisuudessa, kun siirtolaisuus, ekologiset kriisit ja monenlaisten keskinäisriippuvuuksien kasvu muuttavat toiminnan luonnetta. Tämä muutos tuottaa todennäköisemmin paremman lopputuloksen, jos sitä ohjaa terve itse-kritiikki, jonka myötä toiminnan motiiveja muistetaan perata. *Hyvän teke-*

misen markkinat on tästä syystä erittäin tervetullut puheenvuoro.

KIRJALLISUUS

- Ferguson, James (1994) *The anti-politics machine: “development”, depolitization and bureaucratic power in Lesotho*. Minneapolis: University of Minnesota press.
- Isomäki, Risto (1999) *Paljasjalkavallankumous – 10 vuotta myöhemmin*. Kehitysmaiden kansalaisyhteiskunnat ja ulkomainen rahoitus Ympäristö ja kehitys ry:n projektiyhteistyön valossa. Turku: Ympäristö ja kehitys ry.
- Johansson, Frank (toim.) (2013) *Hyvän tekeminen ja valta*. Humanitarismin kriittistä tarkastelua. Helsinki: Gaudeamus.
- Kääriäinen, Matti (2015) *Kehitysavun kiros*. Helsinki: Into.
- Laitinen, Hanna (toim.) (1990) *Mitä kehitysavun jälkeen? Ajatuksia maailmanlaajuisen yhteisvastuun vaikeuksista ja mahdollisuuksista*. Helsinki: Kehitysyhteistyön palvelukeskus.

PERHESUHTEET DIGITALISOITUVASSA ARJESSA

Mia Tammelin, *YTT, dosentti, Työelämän tutkimuskeskus, Tampereen yliopisto*

Anja Riitta Lahikainen, Tiina Mälkiä & Katja Repo (toim.): *Media lapsiperheessä*. Vastapaino, Tampere. 2015, 322 s.

Anja Riitta Lahikainen, Tiina Mälkiä & Katja Repo (toim.): *Media, Family Interaction and the Digitalization of Childhood*. Edward Elgar, Cheltenham. 2017, 214 s.

Digitalisoituminen koskettaa elämän eri alueita, myös perheitä ja perheiden arkea. Vuonna 2015 julkaistu kirja *Media lapsiperheessä* on kaivattu pu-

heenvuoro kodin mediaympäristöstä ja siitä, miten medialaitteet vaikuttavat perheen vuorovaikutukseen. Kokoelmateoksen kirjoittajat ovat Helsingin ja Tampereen yliopistoista. Kun lähes sama tutkijaryhmä julkaisi aiheesta toisen teoksen *Media, Family Interaction and the Digitalization of Childhood*, nyt englanniksi, tartuin mielenkiinnolla myös tähän teokseen. Suomalaisissa yliopistoissa työskentelevien tutkijoiden lisäksi tässä englanninkielisessä kirjassa kirjoittavat tutkijat Australiasta, Hollannista ja Iso-Britanniasta.

Näillä kahdella kirjalla oli tiiviimpi suhde kuin ajattelin, sillä englanninkielisen kirjan luvut 2, 7, 8 ja 9 on aiemmin julkaistu suomenkielisessä teoksessa. Suomenkielisessä kirjassa aiemmin julkaistut luvut on tuotu esille eksplisiittisesti englanninkielisessä kokoelmateoksessa. On tietenkin hyvä, että hankkeen tuloksia on nyt julkaistu myös englanniksi. Aiheesta kiinnostuneelle tutkijalle asiassällön yhtenevyys on kieltämättä pettymys. Alkupertymyksestä huolimatta myös englanninkielinen teos puolustaa paikkaansa paitsi esitellessään hankkeen aiemmin raportoimattomia empiirisiä havaintoja perheen vuorovaikutuksesta, myös tarjotessaan tutkimustietoa ja näkökulmia erityisesti sen ymmärtämiseen, millaisia yhteyksiä digiarjella on lasten ja nuorten hyvinvointiin.

Suomenkielinen kirja on jaettu kolmeen osaan ja 12 lukuun, joista ensimmäinen luku keskittyy johdattelemaan aiheeseen ja viimeinen luku vetää tuloksia yhteen ja suuntaa katsetta tulevaan. Englanninkielisessä kirjassa on kolme osiota ja 14 lukua. Tässä lyhyessä kirja-arviossa on mahdotonta käsitellä

teoksia yksityiskohtaisesti, joten keskityn tässä vain muutamaa teemaan.

Kokoelmateokset käsittelevät mediaa laajassa mielessä, sisältäen niin sanotun vanhan median, kuten television, ja uuden median, kuten älypuhelimet. Mediatutkimuksen haasteena on teknologisten laitteiden ja sovellusten kehittymisen nopea vauhti. Etenkin älypuhelimien kehittyminen on vaikuttanut perheiden mediaympäristöön ja -käyttöön radikaalisti. Nykyinen älypuhelin ei ole vain puhelin vaan myös tietokone, televisio, pikaviestin ja tarvittaessa vaikkapa fyysistä aktiivisuutta mittaava laite.

Käsillä olevat kirjat lähestyvät media maailman ja perhesuhteiden välisiä suhteita pääsääntöisesti medialaitteiden kautta. Tarkastelu kohdentuu muun muassa siihen, millainen on television merkitys perhesuhteille, ja millaiseksi perheen vuorovaikutus rakentuu, kun tietokone vangitsee lapsen huomion. Tämän laitesidonnaisen orientaation ohella olisi ollut mielenkiintoista lukea havaintoja siitä, millaisia vaikutuksia eri mediaympäristöillä ja sovelluksilla on niiden ominaisuuksien suhteen. Esimerkiksi eroja saattaa tuottaa laitteiden vaatima läsnäolo. Jotkut sovellukset vaativat samanaikaista läsnäoloa muiden kanssa ja sitoutumista tiettyyn aikatauluun, kun toiset mahdollistavat toiminnan yhteisistä aikatauluista irrallaan. Tiettyjä sovelluksia on mahdollista pysäyttää (esimerkiksi elokuvat ja jotkut pelit), kun toiset sovellukset vaativat jatkuvan läsnäolon, kuten tietty internetpelit tai on-line keskustelu. Se, käytetäänkö puhelinta, internet-yhteydellä varustettua televisiota vai

pöytätietokonetta, ei välttämättä ole yhtä merkityksellistä kuin se, millaisia ominaisuuksia mediaan liittyy. Toki edelleen on niin, että älypuhelin on kokonsa puolesta yleensä pienin laite ja helpoin sujauttaa taskuun liikuttaessa tilasta toiseen.

Näissä teoksissa perheen mediaympäristö ja vuorovaikutus sijoittuu pääasiassa kodin fyysisten seinien sisälle, ja kiinnostus vuorovaikutukseen kohdentuu pääasiassa siihen vuorovaikutukseen, joka tapahtuu fyysisesti samassa tilassa olevien välillä. Ennakoon oletin, että kirjassa olisi käsitelty laajemmin myös mediavälitteistä vuorovaikutusta fyysisesti erillään olevien välillä. Tästäkin teemasta keskustellaan, mutta sitä ei tarkastella kovin yksityiskohtaisesti. Se, että perheen vuorovaikutus asettuu tiettyyn fyysiseen tilaan, lienee seurausta käytetyistä tutkimusmenetelmistä. Valtaosa kirjojen empiirisiä tuloksia esittelevistä osioista keskittyy perheissä tallennettuun videomateriaaliin. On selvää, että kotiin asetettu videotallennin kykenee taltioimaan nimenomaan kodin seinien sisällä tapahtuvan vuorovaikutuksen. Tästä näkökulmavalinnasta olisi voinut keskustella kirjassa laajemmin, sillä perheen vuorovaikutusta on yhtälailla hyperkoordinaatioksi kutsuttu emotionaalinen tuki, kuten emojin lähettäminen kesken kiireisen työpäivän, kuin kasvokkainen vuorovaikutus. Myös digivuorovaikutus voi välittää vanhemman huolenpitoa lapsesta tai tukea puolisojen välistä emotionaalista yhteyttä.

Teosten esittelemä tutkimusmenetelmä, videotallentimen hyödyntäminen perheen vuorovaikutuksen tutkimuk-

sessä, on kiehtova ja antaa varmasti eväitä tutkimusmenetelmien kehittämiseen jatkossa.

Tutkimuksellisesti on mielenkiintoista pohtia myös sitä, millainen toimijuus lapsille ja nuorille teoksissa annetaan suhteessa medialaitteisiin ja digitalisoituneeseen arkeen yleensä. Jäin pohtimaan sitä, onko ikä tai elämänvaihe väistämättä tekijä, joka määrittää kiinnostuksen mediaa ja uutta teknologiaa kohtaan ja riippuuko lasten ja nuorten mediatoimijuus vanhempien valinnoista?

Teoksissa tarjotaan paikoitellen hieman kapeaa tulkintaa lasten ja nuorten toimijuudesta ja tarjotut käsitykset ovat paikoitellen keskenään hieman erisuuntaisia. Yhtäällä piirretään determinististä kuvaa lapsista ja nuorista homogeenisena ryhmänä esimerkiksi median käyttötottumusten suhteen. Suomenkielisessä kirjassa mainitaan esimerkiksi, että ”lapset (myös) etsivät aktiivisesti tiloja ja paikkoja, joissa aikuisten väliintulo on mahdollisimman epätodennäköistä” (s. 277). Tämä välittää lapsista varsin media-ahneen kuvan. Toisaalla kirjassa esiintyy kuitenkin laveampi käsitys median ja lasten ja nuorten toimijuuden välisestä suhteesta. Itse olen samaa mieltä tämän laveamman käsityksen kanssa, ja jaan Katja Revon ja Jouko Nätin (s.82) käsityksen siitä, että lasten ja nuorten median käyttötottumukset ja – halu on monikerroksellista ja moninaista. Voi siis olla niin, että lapsen ja nuoren median käyttö voi olla ahnetta ja aiheuttaa ristiriitoja perheenjäsenten kanssa, mutta ei välttämättä ole näin. Kuten vanhemmissakin, myös nuorissa voi olla niitä, jotka eivät ole digikehityksen ja käyttötottumusten aallon-

harjalla. Nyt tarvittaisiinkin tutkimusta siitä, mikä tai mitkä asiat tuottavat eroja digikäyttäjyymiseen, sekä siitä, mikä tuottaa digikuiluja ja eriarvioistumista. Millaisia eroja tuottavat vaikkapa luokka, sukupuoli ja erot toimintakyvyssä sekä näiden yhdistelmät?

Erityisesti suomenkieliseen keskusteluun tarvitaan lisää käsitteellisiä jäsennyksiä nopeasti muuttuvassa mediamaailmassa. Suomenkielinen kirja onkin

tässä suhteessa uranuurtaja ja näin suositeltavaa lukemista perheiden digiarjesta kiinnostuneille. Muutamia kirjan käyttämistä mainioista ilmaisista ovat tahmea medialaite, mediaähky ja mediaherkuttelu.

Nämä kokoelmateokset ovat jo varmasti löytäneet tiensä tutkijoiden ja opiskelijoiden käyttöön niin perheiden mediaympäristöjen kuvaajana kuin vuorovaikutusta tarkastelevana teoksina.